

Maar wij hebben eigenlijk door de mislukking van Market Garden, heeft het wester van Nederland echt ongelooflijke pech gehad.

Als je denkt dat het wester van Nederland feitelijk pas bevrijd is, na dat Berlijn al dagen lang bevrijd was, dat is natuurlijk wel een treurige zaak eigenlijk.

Het is wel awesome dat u mij houdt.

Wat is jouw onderwerp van de week?

Mijn onderwerp was eigenlijk de hongerwinter, hadden we dat niet al afgesproken.

Omdat 4 of 5 meiden natuurlijk.

Ja, omdat ik natuurlijk bij Renze had ik dan een soort college gehouden.

Hoe was het?

Nou, ik moet zeggen, zij waren zeer tevreden.

Ik zelf was niet zo tevreden over mezelf, want ik merkte toch dat ik voortdurend tijdens het houden van die...

van dat korte college, want het is natuurlijk toch een korte college, het was 20 minuten.

Dat ik alsmaar aan de tijd moest tegen.

En dan stond er ook een hele grote klok op het poortje.

Ja, dat stond een grote klok.

Heb jij gekeken?

Ik heb er terug zitten kijken.

Wat vond je ervan?

Nu is het strict objectief.

Je moet mij geen plezier doen, je moet strict objectief.

Je was een kijker en jij valt het toevallig.

Ik denk, wat is dat nou een talkshow?

We gaan bij Jaren Malen met het toneel een verhaal gaan staan houden.

Wat vond je ervan?

Nou ja, je was veel met die tijd bezig.

En volgens mij sta je in je kracht als je gewoon kunt lullen zonder tijdsbesetting.

Zo is het maar net, ja.

Dus dat was mijn idee ook.

Je moet eigenlijk kijken als je op het toneel staat in het theater bijvoorbeeld, of we zitten hier.

Kijk, nu heb ik toevallig een wijs met een klein jongen beloofd dat ik om half vier zou gaan rijden.

Maar in principe kan ik hier op beperkt doorpraat.

Ik hoef niet alles met te denken, oh god toch, wacht, wacht, even.

Hoeveel minuten zijn er nu voorbij?

Te meer omdat Renze ook nog af en toe zei van, hey, het valt best mee.

Het valt best mee.

Hij intrupeerde je eigenlijk in je theater.

Ja, maar hij heeft de bedoeling mij te helpen.

Dus ik vond dat ik zelf toch lichtelijk verkramp in de voordracht was omdat ik alles maar aan die tijd aan het denken was.

Dat had ik niet moeten doen.

Maar nogmaals, zij vonden, je kunt ook zeggen, het was eigenlijk een redelijk geslaagd experiment.

Maar dan ook de nadruk op experiment.

Het kan en moet beter en anders.

Want de doel ervan was om eens wat meer aandacht te geven voor geschiedenisonderwerpen op televisie.

Ja, en ook te experimenteren met een onderdeel in een talkshow wat niet specifiek des talkshows is. Dat was natuurlijk ook een beetje.

Je zag het ook eigenlijk in de reacties op het internet.

Die waren deels heel positief en deels natuurlijk ook de bekende regentieve reacties.

Ik zag mensen die zeiden sloot television, heerlijk, lekker.

Die had je ook.

Ja, zij hadden voornamen gekeken naar de positieve reacties.

Maar mensen zelf zoals je weet zijn veel gevoeligen voor negatieve reacties.

Dat voor positieve reacties.

Heel dom eigenlijk, dat er menselijke gereedszoom in elkaar zit.

Maar dus nu gaan we in overleg over hoe we het anders en beter kunnen doen.

Hebben zij kunnen kijken, want ze kunnen natuurlijk al die cijfers uitmeten.

Hebben zij gezien of mensen een beetje bleven hangen?

Wat betreft de kijkcijfers, was er geen enkel verschil.

Ze had geen negatieve impact op de kijkcijfers.

Maar ook geen positief.

Maar ze hadden ook geen positief.

Maar ze hadden die, want je weet dat je die kijkcijfers daar kun je ook iets bestellen.

Dan kun je van minuut tot benut zien in een soort verkeerwen op papier.

Of mensen blijven hangen eigenlijk, dat ze wegzetten.

Ja, precies.

En op welke momenten ze het inzakt of juist iets omhoog komt.

Want dan kan je dus even je los maken van gemiddelde cijfers.

Vandaar dat tegenwoordig sowieso de kijkcijfers anders gepresenteerd worden.

Namelijk de top wordt aangegeven, maar het gemiddelde wordt ook aangegeven.

En je kunt bij vrouwen alle tops, zo is het zo, dat de top zit boven de miljoen.

En vervolgens zijn er een miljoen mensen die vertrekken.

Omdat het niet, waarschijnlijk omdat het geen opvinding in de tent is.

De studio niet in de fix staat.

Kokkomal niet onderste boven is geval, of wat dan ook maar.

Maar wat bleek er uit die cijfers dan? Bleven mensen een beetje aan?

Nee, die hadden ze nog niet.

Ze hadden die kerven nog niet.

Die zouden ze met toesturen.

Maar goed, zij waren er tevreden, waar graag bereid ermee door te gaan.

En toen zei ik nou, dat wil ik eerst praten hoe we het beter kunnen doen.

En wat is wat jouw betreft beter? Meer tijd?

Nee, dat hoeft niet.

Ik dacht eerder aan minder tijd aan een kleine onderwerp.

Of een onderwerp wat zich meer leent voor een sneller, concreter analyse.

Ja, bij Paul Witte man toch ook wel eens zoiets gedaan.

Over koning 1, Willem 1, 2 en 3.

Ja, dat was wel korter.

Dat was maar een kortiertje.

Dat was overigens inhoudelijk ook weer veel kritiek op, zoals gewoonlijk.

Maar ik dacht bijvoorbeeld, ja, hoe verzin is een hele concrete vraag die je in een kwartier toch pregnant kunt beantwoorden.

En dan moet ik zelf moeten voorzorgen dat ik niet alles maar aan die klote tijd zit te denken.

Want ja, je staat er op het tonnel in zijn theater.

Ik begin altijd maar een beetje alle kanten op daar hoor en een geleide kan vind je een spoor en dan gaat het lekker lopen.

Maar ja, je staat er 2 uur perslots verrekening.

Net zoals we hier, onder de 2 uur, hebben we nog nooit weten te realiseren natuurlijk.

Dus ja, ik moet van die tijd frustratie afzitten komen.

Ik kijk alles maar toch ter sluikest naar dat storme ding.

Ze kunnen de klok natuurlijk wegzetten en dat je hem helemaal niet ziet.

Ja, helemaal niet, ja.

Want dan moet er toch iemand zijn die, ik vergeten, ik kan alles spreken, zeker in het theater, de tijd totaal vergeten, echt totaal.

Maar je ziet vaak bij congressen, dat ze dus voor op het podium hebben zo'n monitor staan wat ik tijd aftelt.

Ja, maar dat is, congressen opereren altijd sprekers die veel ervaring hebben in het compact spreken.

Nou, dat is lang niet altijd, zo kan ik je vertellen hoor.

Lullen ook maar door.

Ja, als je die klok niet hebt, lullen ze allemaal door.

Ik denk namelijk dat je minder, je denkt namelijk dat je niet zo lang al aan het praten bent.

Dat besef heb je niet helemaal.

Nee, dat heb ik wel een hele erg veel als van je.

En andere dus ook.

Ik denk altijd ik ben 10 minuten bezig en dan heb ik al drie kwartier gesproken.

En dat denkt iedereen dus.

Dus als je zo'n klok is, het maakt je heel inzichtelijk van zolang ben je al bezig.

Ja, goed, ik moet toch van.

Maar goed, ik heb, daar staat het op het podium, heb ik dus, had denk ik altijd, ik heb eeuwig tijd.

En dan merk ik ook men zelf wel van, we nadenken toch een put dat er in mijn...

Ja.

Dat was in één dag gemaakt moet worden,
maar nogmaals, dit was mijn ervaring.

Ja, ik vond het best aardig om te doen,
maar ik zag de tijd toch als een soort wereldcontract.

Maar wel ook leuk van een commerciële zender,
dat ze dit experimenten aanzetten.

Ja, dat is leuk.

Het valt zeer te waarderen natuurlijk.

En ik vond dat ze er verrassend positief over waren.

Maar die Pepijn is fan van jou,
die achter de schermen dat allemaal regelt.

Volgens mij is hij ook warmpleid de zorgen daarvan.

Ja, dat is wel in mijn indruk, ja.

Hebben jullie al een nieuw onderwerp bepaald
of moet dat nog eventjes...

We gaan hem nu vergaderen.

Ja, we gaan hem zelf vergaderen.

Ja, ik weet het weer.

Ik ben er tessel.

Oké.

Maar de 100-winter.

Dat is het nog niet stil aan.

Ik was al bang.

Ook achteraf gezien natuurlijk,
reageerde ik mij dat MarketGarden
een ontzettend complexe aangelegenheid is.

Wil je dat goed uitleggen?

Wil je ook korend uitleggen waarom het mislukt is?

Daar is toch meer tijd vernodigd.

Daarom kon ik al in het begin aan
dat MarketGarden is mislukt.

En het gevolg van de mislukken van MarketGarden
is in Nederland dramatisch.

Namelijk de hongerwinter.

Niet alleen de hongerwinter,
maar ook de brandstofcrisis
die tegelijkertijd een onderdeel van uitmaakt.

En toen helemaal aan het eind
heb ik toch nog wel kunnen zeggen
die hongerwinter heeft een enorme impact gehad
en daar was het natuurlijk altijd leuk om te vermelden
dat vrouw Mannen doodgaan
omdat ze minder goed functioneren

in hun system hebben dan vrouwen.
Dat is denk ik de hoofdoorzaak van de zaak.
Maar nu de hongerwinter.
Bij het begin van MarketGarden
was er in Nederland een algemene spoorwegstaking
afgekondigd die heel effectief bleek te zijn.
Er werden geen treinen meer.
Altijds geen treinen,
maar dat waren duitse treinen
die geen treinen meer behand door Nederlands personeel.
Daar waren de Duitsers hartstikke boos over
en die hebben toen het transportperschip
van Voedsel naar West-Nederland stopgezet.
Ja, MarketGarden mislukte,
stotten jas het geslaagd was
dan zou er natuurlijk de hele strategische situatie
fundamenteel anders zeggen wees
want dan zouden geallieerden
er even zachtig terughoofd,
boven Haarlem hebben we gehad
en niemand weet wat dat dan precies
voor een vroeger zou hebben gehad,
de situatie was fundamenteel anders geweest.
Nu was het zo dat al heel snel natuurlijk duidelijk werd
dat West-Nederland met voedselgebrek zou komen te zitten.
Was er te weinig voedsel in Nederland?
Nee helemaal niet,
het was voedsel in Zater-Nederland,
het was helemaal geen probleem
in noorden, oosten, zuiden,
was voedsel genoeg in Nederland.
Het was de hongerwinter in zijn transportcrisis,
niet een voedselcrisis, eigenlijk een transportcrisis
die leidt tot een voedselcrisis
en dat probleem werd natuurlijk erger en erger
dat iedereen kon voorspellen
dat het niet waarin zou escaleren
dit probleem.
Dus toen is er de Duitsers
die waren bepaald niet voor plan
om Express-Nederlanders te laten verhongren
dus er viel met die Duitsers wel te praten
over een aanpak van het probleem
en toen is er uitgebreid gesproken

over het herstel van het transport van voedsel
over water
en ten slotte heeft men daar ook
over eenstemming over bereikt.
Wat je niet moet vergeten
nu moet je vragen
ja, maar hoe zat het dan met die spoorwerkstaking?
Het zou heel verstandig zijn geweest
om die spoorwerkstaking te beëindigen.
Die spoorwerkstaking had geen enkele effect gehaald
op de strategische mislukking van Market Garden
Sterker nog, de Duitsers bleken hun aanvoer
van extra middelen per spoorwerk
tip top geregeld te hebben
dat het Duitser systeem heet
Blitztransport, dat werd alles vrij gemaakt
en ook dat hadden ze goed op orde eerlijk gezegd
en eigenlijk had de Nederlandse regering
de verstandiger gedaan
of in samenwerking
met wellicht het verzette plekken
om een einde te maken aan die spoorwerkstaking
want daar was het hele probleem in feite niet ontstaan
maar dat weigende de Nederlandse regering in Londen
en die moest er over nadenken
die bij de eindeloos en we nagedacht in te slotten
het hebben ze nooit gezegd
dat het moest beëindigd moest worden
maar je moet wel constateren
dat de ongelooflijke eigenwijsheid van
en ook van het verzet trouwens
om die spoorwerkstaking te continueren
dat dat een hele belangrijke oorzaak is geweest
van het ontstaan van de hongerwinter
nu verder ondertussen was dus dat
transport over water van voedsel naar het westen
dat was ondertussen geregeld
dat was een organisatie voor opgezet
en gedurende korte tijd heeft dat ook gewerkt
en toen sloeg niet waar het noodlood toe
want op 23 december 1944
begon het te verriezen
en niet zo'n beetje
hoewel die winter 44,45

geen abnormal koude winter was
was de periode 23 december
tot 1 februari abnormal koude
met alles gevolgd dat het transport over water
al heel snel onmogelijk werd
want het water verhoor dicht
en die schepen konden niet varen
nou ja, ziet het probleem
en de trein rijden dus niet
de Duitse zei we willen best trein laten rijden
maar alleen beman door Nederlands personeel
nou ja, daar was de regering tegen
en verzet was er ook tegen
met de bekende resultaten
dus in de loop van januari
ja, dan wordt dat een gigantisch probleem
daar kwam bij een ander probleem
omdat het zuiden van Nederland was bevrijd
en energie, ik bedoel
in de vorm van kolen
kwamen natuurlijk uit het zuiden van Nederland
namelijk uit de Limburgse mine
dus er werd ook geen brandstof meer geleverd
aan een westelijk Nederland
dit alles speelt in westelijk Nederland
dus niet in het noorden, niet in het oost
en zeker ook niet in het zuiden
wat ondertussen groot en deels bevrijd was
dit speelt in westelijk Nederland
maar ja, in westelijk Nederland
woonden toen nog 4,5 miljoen mensen
dus dat was wel een aanzienlijk probleem
als de kolen natuurlijk niet meer geleverd worden
hebben de mensen zelf niet de mogelijkheid
om een kachel te stoken
omdat je vrouwde gereden dat
natuurlijk iedereen toen nog kolen stookte
ja, dames en eerst gas was er nog niet
en nu is het weer verdwenen
laat staan dat er zonder panneelen waren
daar waren ze
ik weet niet of iemand ooit
toen al zich gerealiseerd heeft
dat dat technisch mogelijk zou zijn

interessante vragen op zichzelf
dus er werden geen mensen konden
hun huis niet meer warm stoken
A, B, de centrale
de elektriciteitscentralis waren kolen gestookt
dus na een tijdje waren de kolen op
de voordelen waren ook op
dus de elektriciteit werd ook niet meer geleverd
eerst mondjesmaat
een uurtje
per dag en na
dit soort van labmaatregelen
maar ten slotte hield het voor zelf op
dus als je z'n avonds nog even
een boek waar lezen thuis
dan ging er iemand op de fiets zitten
die stond op een standaard
en die ging dan flink fietsen
en dan het lamp
die namen ook van de fiets
en van de lamp op de fiets die gaf het licht
dus dan ging er elke familielid
een halve uurtje fietsen
en je had die fijne knijpkat
die je misschien ooit hebt gezien
wat een soort van
dynamootje is eigenlijk
die je handen bediend is
zodat je een soort van
dat je geen batterijtjes meer nodig hebt
eigenlijk zou het zorgen dat ik je onderbreek
maar voor de energietransitie zou ook nog gegroeien zijn
om dat weer te herintroduceren
kun je en iets doen aan de wegen
de knijpkat
die fiets
in de fietsen thuis
is het niet zo
dat je op sportscholen
want daar fietsen ze toch ook
dat ze dan ook een soort tekst voor zich hebben liggen
want je kunt het natuurlijk best lezen
ondertussen.
we hebben nu een idee bedacht

voor hoe je iets kunt opwerken in de energie
namelijk al die fitnessscholen
dat je dat ontzettend energie
een goede idee
dan kun je ook zelfs de friksi instellen toch
heel weinig friksi
en dan raad je ze aan elkaar
dat elke sportscholen wordt een centrum
van energieopwerking
in feite
het lijkt dat ze tijdscentraal
haalt op en wat ik ook ophoud
ook die gastfabrieken waar een kolen gestookt
dus ja, het haalt ook op
alles hield op
het is de hele energie
en leveranties hield op
hoe laat is het ondertussen
ik ga even kijken maar we hebben nog tijd hoor
het is nu
10 over 2
ah, we hadden tijd van de wereld
daar kon het lukken
ja, dus ze konden hun huis niet meer verwarmen
en ze konden, ze kregen geen elektriciteit meer
en ze kregen geen gas meer geleverd
en ze kregen geen voedsel geleverd
dus je begrijpt stapel dit
en je ziet wat een enorm probleem
er ontstond
en ondertussen eigenlijk
desintegreerde de hele Nederlandse samenleving
zeker in het westen
van het land
er was niets, functioneerden nog postbestellingen
ook dan al dit soort van dingen
die stopten
en nou ja, er was
er was evident te weinig eten
als de ranzoenen
overigens was al de hele
oorlog waren al
alle artikelen op het ranzoenen
dat moest je bonnen voor hebben

om die spullen te krijgen
zonder de koffie
is al in 1940 op ranzoenen gegaan
en die is al tot 52
op ranzoenen
op de bon gebleven
dus twaalf jaar lang
was de koffie op de bon
kan je nu
helemaal niets meer voorstellen
is bij u de koffie
de grootste en ook de grootste koffiedrinker
en hoe werkte dat dan
een bon stond symbol
of stond garant voor zoveel
ja, je moest je krijgen een soort bonboekje
als ik het wel heb
en dan moest je die bon
waren moest je de bon inleveren
en dan kon je dat artikel
kopen, meestal waren er te weinig
dus je moest altijd overal
in de rij staan
een van de meest karakteristiek respecten
van de Tweede Wereldoorlog is dat iedereen
overal altijd in de rij moest staan
en als je bijvoorbeeld zijkant geregend
ben wat in Nederland geen
onmogelijke situatie is
dan hang jij thuis
stop je de boel in de droger
of je hangt het over de centrale verwarming
maar nu heb je helemaal geen verwarming
krijg je klieren maar als droog
dan valt het op de droger nog niet mee
want die zijn helemaal doordrengen
van de natigheid zal ik naar me zeggen
dus ja
als de Nederlandse bevolking
in het westen des lands
afhankelijk zou zijn geweest
van wat de transjoning opleverde
we hadden wel een soort centrale
keukens enzo, maar dat werd ook

steeds minder en minder
de kwaliteit werd ook steeds minder en minder
waarschijnlijk honderdduizenden mensen zijn overleden
nu zijn er zo'n
tweeterdduizend overleden
dat weten we natuurlijk niet precies
want niet altijd is vast te stellen
of we door de honger kwamen
of dat er misschien onderliggende oorzaken waren
daarvan
en eigenlijk is het wonder van Nederland
dat niet honderdduizenden mensen om het leven
zijn gekomen
maar dat eigenlijk de Nederlandse samenleving
die dus eigenlijk vanaf de bovenkant
desintegreren
eigenlijk hebben de Nederlanders
zelf
de Nederlandse samenleving
de collectiviteit van die samenleving
in het westen
die hebben eigenlijk voor
zoveel mogelijk
het hongerprobleem opgelost
want wat gebeurde er
alle denkbare organisaties
die raakte er natuurlijk
gefocust op
sportorganisaties
om voor hun leden te zorgen
een aanvoer van
voedsel
dat zou misschien op zichzelf ook
nog niet voldoende zijn geweest
maar het is wel opmerkelijk
hoe zeer niet waar
een enorm netwerk van hulp
verlenende organisaties
tot stand komt en gaat functioneren
die gingen ook proberen natuurlijk
om in het noord het oosten
van het land voedsel te verzamelen
en dan waren er zo genaamde hongertrekkers
dat wil zeggen

die simpelweg op de fiets stapten
in Amsterdam
het gaat hier om dagelijks 10.000 mensen
heel veel
er zijn ook wel cijfers bekend
ik geloof dat de gemiddelde
Amsterdamse gezin iets van
40 maal
op de fiets is gestapten
voor tens 1 van de familieleden
op de fiets is gestap
om naar het oost of naar het noorden
te fietsen om te kijken
wat daar te halen viel
mijn opa ook
dat staat in die brieven
die ik in dat boekje heb gebundeld
want die leest altijd
dat deftige mensen
en mijn opa was enorm deftig
dat deftige mensen dat niet deen
die verhongen de lieve thuis
dan dat ze op de fiets aardappelen gingen halen
maar mijn opa die is daar
met een zeer grote regelmatig uitgetrokken
die was geboren in 1887
dus er reken maar even uit
in 1944
dus 1357
maar er was een goede conditie
dat moeten we erbij gezegd worden
maar opa was het atletisch
totale anders dan ik in ieder geval
en vond het ook dat ik
verstrekt onvoldoende aan sport deed
maar
ja, maar hij was er ook wat trots op
en mijn tante bijvoorbeeld
naar wie mijn zuster genoemd is
tante Mary
die heeft ook een enorm belangrijke rol gespeeld
door op tijd voldoende voedsel aan te voeren
maar je moest wel toch?
het was ook overleven

zeker, je moest wel
en
en soms hadden ze een gelukje
goed contact
iemand die met aardappelen kon leveren
en dan was het natuurlijk
ook nog het punt dat je thuis had je het koud
en het was enorm lastig
om die dat voedsel
toe te bereiden
daarvoor was
het noodkageltje nodig
het noodkageltje werd denk ik
en je haalde dus de deksel van de kagelt
traditionele kagelt
en dan kon je dat noodkageltje erop zetten
zodat het de trek van de kagelt had
maar ik heb al begrepen
dat het noodkageltje
dat dat bar slecht werkt
in ieder geval
dus ja, zo heeft West-Nederland
uiteindelijk
deze verschrikkelijke maanden
vanaf eind november 44
tot
45
weten de overlevens
dat winterduizend mensen
niet hebben overleefd
dat moeten we erbij zeggen
wie zijn er dood gegaan?
dat waren vooral mannen
en in een bijzonder 60 plus mannen
dat zijn
dat is echt verder weg
de grootste groep van overledenen
wat we natuurlijk zeker toen
waarschijnlijk niet echt aangedacht hebben was
hoe zit het
in de tijd van de hongerwinter
dat we zeggen
hoe hebben die embryo's er afgebracht
die te slotte na de onhongerwinter

of eventueel in de hongerwinter
zijn geboren
wel nu die embryo's
die vertonen wel degelijk honger schade
dus als de, laten we zeggen
de moeder niet voldoende te eten
heeft, dan groeit dat embryo
ook op een wat andere wijze
want dat embryo moet prioriteren
die heeft, dat krijgt eigenlijk
wel een leven
en dan gaat de prioriteit
bijvoorbeeld naar, ik geloof de herstens
en nog zowat
en gaat hem niet naar de leven
want die is afhankelijk niet zo dringend nodig
en het is
allemaal onderzocht omdat
in Amsterdam ziekenhuis
al die gegevens over die
geboorte en zuigelingen goed bewaard
waren gebleven
en dus al die vrouwen die
laten we zeggen, wat gaat vooral om vrouwen
want die
daar zijn de eitjes zijn vanaf het allereerste
moment compleet aanwezig
dus die vrouwen die
embryo's waren in de hongerwinter
of in de hongerwinter geboren zijn
die vertonen zeer specifieke
medische klachten
die hebben veel meer kans op bepaalde ziekten
dan mensen die niet van
die, van het honger probleem
last hebben gehad
en dat niet alleen uit onderzoek blijkt
dat ook hun dochters weer
last hebben gehad van die medische kwalen
zij waren aangeslagen
als embryo
en dat geven ze deels door
natuurlijk aan hun dochters
dus je ziet dat zo'n hongerperiode

als in West-Nederland
dat dat eigenlijk twee generaties beslaat
en daar is de Nederland goed
onderzoek naar gedaan en Nederland was natuurlijk
een heel interessant geval
omdat Nederland vanuit zijn land
was waar ruim voldoende te eten was
en dan plotseling door omstandigheden
niet meer voldoende te eten is
en wat zijn dan de gevolgen daarvan
maar je kunt de feit
dat de Nederlandse samenleving
zowel in collectiviteit
en in verenigingen enzovoort
als individueel met die hongertrekkers
dat kun je wel denk
beschouwen als een bombe die samenleving
die heeft eigenlijk een enorme
organisatorische
vier kracht vertoond
en daardoor ervoor gezorgd
dat er uiteindelijk slechts 20.000 toden zijn gevallen
zoals gezegd voornamelijk
ouderen mannen
en ook
dat is wel wat treuriger
mensen die in een ene van de institutie
zaten gekke huis
of dat soort dingen
de institut journaliseerden
niet in overzijde
denk dat het meteen op vijf mei afgelopen was
nee dat was helemaal niet zo
het heeft al een maand of wat geduurd
voordat de echte honger effecten
over waren
in de buik van de moeder
zaten in de honger in dezelf
dan zien we dus
een hele lange termijn effect
over twee generaties
meer dan een half eeuw
in principe
7 generaties als 25 jaar neemt

dat is de hongerwinter
had het voorkomen kunnen worden
zonder enig probleem
door bijvoorbeeld een eind
te maken aan de spoorbestakking
er zijn ook achteral allemaal
moestjes verzonnen dat dat niet kon
en dus van zo
het spoorweg net zou al beschalen
maar die moestjes
die slaan ergens op
het feit dat
ja je kunt ook al
niet meer was de Duitse bezetting
en het feit dat de Duitse
ook die aanvoerperschip
tijdelijk geblokkeerd hebben
maar de Nederlandse overheid had
kunnen zeggen we maken eind dat de spoorbestakking
was dit niet gebeurd op deze manier
en ik heb nog een aspect vergeten
namelijk die voedseldroppings door de geallieerden
die zijn van eind april
van 1945
daar hebben de geallieerden
over ze eindeloos over vergaderd
daar is eindeloos mee getreuzeld
dus lotten is er
11.000 ton voedsel afgegroeid
over ze ook sigaret en mosterd
begreep ik
en dat je wel een mosterd gebrek
zijn we de ernstigste dingen die er kunnen zijn
maar de Engelse bijvoorbeeld
waar er praktisch tot het allerlaatste moment
inclusief durensel er tegen
om die voedseldroppings te doen
omdat ze dachten
het valt allemaal in Duitse handen
en daar willen we eigenlijk niet
maar de slotte is er van af 29 april
vrij van 40 zijn die droppings gedaan
dat was overens toen
een druppel op de groei in de plaats

het feit de oorlog was toen natuurlijk
wat is het, vijf dagen later afgelopen
en dan
dan komt het
het vervoer
over de weg komt, de forsopgang
ik weet bijvoorbeeld dat in Wageningen
wat toen al bevrijd was
er stonden in de colonis met vrachtautos
klaar om voedsel in westelijke
richtingen te brengen
maar we hebben
eigenlijk door
de mislukking van Market Garden
heeft het westen van Nederland
echt ongelooflijke pech gehad
als je denkt
dat het westen van Nederland feitelijk pas bevrijd is
nadat Belijn al dagelang bevrijd was
maar ja, bevrijd
wat je bevrijd wil noemen dan
dat is natuurlijk wel een treurige zaak
eigenlijk
en dat lag natuurlijk aan het feit
dat ten eerste
natuurlijk
in september begin
september 44 besloten was
alles er echt op Duitsland
en toen is dat mallotige plan
van Montgobri
is natuurlijk goed gekeurd
dat was een mallotige plan
dat werden risico's genomen
die nooit hadden
genomen hadden moeten worden
misschien ook eisen houden
toen hopen bevel hebben moeten ze er nou
denken ons goed over na
vandaar dat een boekje voor mij
het is allemaal heet
het is allemaal de schuld van Montgobri
ja, er waren er meerdere schuldigen
maar Montgobri heeft wel

een belangrijke bijdrage geleverd
op Wikipedia staat ook
een afbeelding van een ondervoet kindje
tijdens de hongerwinter
ja, dat is treurig toch
een heel groot hoofd inderdaad
die honger schade bij een kind
zeker, dit is ook nog een heel jong kind
je kunt daar wel iets aan doen
maar niet zo verschrikkelijk veel
die honger schade blijft eigenlijk
als die in de groei fase zich voordoet
blijft die honger schade
altijd bestaan
dus ook die mensen die honger schade hebben
opgelopen
zijn hart in vark
die alle meer kansen hun jong te overlijden
er is nog een heel merkwaardig verscheinsel
gekoppeld
aan die vrouwen die die honger schade
hadden opgelopen als embryo
namelijk dat ze veel meer kinderen
kregen dan normaal
dus als je even naar de statistiek kijkt
zie je dat ze
alsof de natuur zonder
enig plan
maar instinctief
compenseert voor
een geringer aantal geboren
als gevolgen van honger
er zijn ook afbeeldingen van kinderen
die houtblokjes roven van tussen de tremereels
ja dan kijk iedereen ging
op zoek naar
toen de koolhemel op waren ging iedereen op zoek naar hout
dat we zeggen
in het al van steden zijn
een massa en woonmooien gehakt
in het bos werd op grote schaal
100.000 ton
hout geroofd
het bos met mensen gingen

hun eigen mobiele opstoken
mensen gingen
de trap afbreken
in hun eigen huis
om brandstof te hebben
mijn opa die veel wandelde
in de polder daar in Delft
die heeft bij een aantal boeren
door je te knot willen gekocht
gekocht
en die ging die dan met een waantje
ging die zo omzagen
en dan had hij weer wat hout gekregen
dus er was een sut van
is hij jacht op hout
dat zie je dan
van foto's van houten bilzen
die zijn ook van hout
het is ook interessant dat wikipedia
dus de temperatuur tijdens die winter
vermeld
gemiddeld 2,3 graden
ja dus dat viel wat dat betreft
wel mee
ik geloof in toentertijd
in de classificatie van strengste winters
was de winter 44
45
dat geloof ik als ik het wel goed herinner
maar het probleem was
die hele koude periode
van eind december tot ongeveer
eind januari
dat van
die schepen konden niet meer varen
en de treinen reed je niet
ja
even kijken
de lichamelijke gevolgen van de ondervoeding
we staan er ook
dus uitputting
maar bijvoorbeeld ook elkaar afsnouwen
te leiden
de voedselporno had je ook

dus dat mensen het aan elkaar weet je nog
wat een heerlijke gebakke aardappeltjes
dat waren
kun je nog herinneren
dat het zo'n meestalik balletje gehakt
daarbij had
dat soort van conversaties hadden
je ziet ook aan mijn opa's brieven heel goed
dat hij
hij is dan nog heel actief
hij heeft die honderd dochter gemaakt
maar dat hij langzaam stap voor stap
is
een moederloos woord
ook als we dan eenmaal
bevrijd zijn zetten
ja ik moet terug naar dat instituut
de directeur van een instituut in Delft
ik heb er eigenlijk helemaal geen zin in
ik denk dat het heel moeilijk zou zijn
om de boel weer op te starten
ja
er hangt een wolk van depressiviteit
in die brieven van
de allerlaatste weken
dus daar hebben we het over maart april
extreem aanvallig
aan depressiviteit worden er ook genoemd
en het oplotten van goederen
dat gebeurde ook
ja
en buitenlandse hulp
los van dat van de geallieerden
kwam er nog meer?
ja, zweetswittebrood
maar ook in een heel laatste alium
heel fijn zweetswittebrood
maar nogmaals
de buitenlandse hulp was uiteindelijk niet meer
een druppel op de gloeiende plaat
dat is ook de biografische werk van
Jan Kremer genoemd
de Hunnen die kritiek levert op de regering in Londen
nou ja, er waren wel meer mensen

die kritiek hadden op de regering in Londen
want die was
medeverantwoordelijk
voor deze ellende
die ik stak in kunnen stoppen
ja
en als je hier nog meer over wilt weten
ik denk dat het er komende tijd veel aandacht voor is
maar er is dus ook een gedenksteen in Amsterdam
bij de Oosterkerk
en ook in Rotterdam
is een monument voor operatie Manna
nou ja, het was
voor Nederland, Althans
je moet steeds je realiseren
het gaat om West-Nederland
maar niet om Noord-Nederland
er zijn ook heel veel kinderen uit West-Nederland
geëvacueerd naar Noord-Nederland en Oost-Nederland
omdat je daar de eten had
ja, wat voor
ik heb ook heel veel van
mensen van mijn generatie
of ietsje ouder
de evacuaatie
dat je dan met z'n boer gezien terecht kwam
en z'n dreentom weer Groningen
had je wel te eten
het was wel een kwestie van overleven
nou, begreep ik dat
met kinderen in de school
wel zuigelingen hebben er veel last van gehad
maar kinderen in de school leeftijd
die vertonen eigenlijk op geen enkele wijze
oversterven in deze periode
en hoe komt dat?
dat die kennelijk toch nog wel voldoende voedsel hebben gekregen
door
die vanzelforganisatie
hier zie je dus in Nederland
dat in totale
noods
dat er een soort zelforganisatie tot stand
komt

die is sterk gebaseerd
ook op solidariteit
er is ook nog een berichtje van
Paul van Vliet
die overleden is recent
die opgevangen is in de Hungerwinter
in een dorpje in Vriesland
hij noemt zichzelf ook Vriesstra
ok, als je hier vragen over zijn
van luisteraars laat het vooral weten
of misschien zijn er wel mensen die
daar is een uitgebreide literatuur over
de Hungerwinter
die deel zo kritisch is op het
wat de regering allemaal heeft
heeft uitgesproken in die tijd
en er zijn interessante
studies over wat
die kinderen, embryos en kinderen
wat voor klachten die hadden
in al die jaren na de oorlog
en als mensen dat boekje
met die brieven willen lezen
hoe heet het boek
het is allemaal de schuld van m'n gommel
ik weet niet of het nog leven bij is
hoogtwijfeld zal het digitaal
wel leven bij zijn
dat is het wonder van de digitale samenleving
dan je weet
we hebben er veel kritiek op
maar het is op het punt van
je kunt eigenlijk alles indruk houden
omdat je het
het ligt niet eens op een plank
of het zit in een pakkenhuis
je vindt het zo op service
heb je Urban Jungle al uit?
bijna heb ik dat uit
fantastisch boek
dat zal ik beloven dat je zo wilt zeggen
als je nu naar Tesla bent en je komt terug
dan heb je het vast uit dan kunnen we het bespreken
ja dan heb ik het al lang uit

ik dacht dat je het wel uit had
maar je hebt het druk gehad denk ik
ja ik had het apendruk
maar ik heb het wel voor 80% uit
het staat vol met de meest fantastische
dingen
ik had aan op wonderlijk nieuws
waarvan ik eerst altijd dacht
waar eigenlijk naar is
hoe is het mogelijk
mijn dochter heeft de enkele jaren
in Londen gewoond
en die had daar begroep met een kamer
die sloot aan op de tuin
niet zo'n hele grote tuin in Londen
midden in Londen
en mijn dochter die vertelde
ja daar woonde een hele familie Vossen
met ook jonge Vossen
heb je dat verteld?
weet schoenen
die sleepte ze van
een palkolletje af en naar beneden toe
ja en dan ja goed
dat is een onderdeel
van een veel grote complex
van wonderbare gebeurtenissen
in en rond steden
ik kan me ook herinneren een vergif
wat we gebruiken
dat wordt ook in dat boek veel genoemd
ja het probleem is eigenlijk
het is nog veel geker eigenlijk
en wordt in steden veel minder vergif
gebruikt dan op het platteland
dus hoe
hoe idiot dit ook klinkt
en ik zet het nu wat scherp aan
de ware natuurreservaten
zijn de steden
er komen in steden veel meer bij je voor
dan op het platteland als ik het goed begreep
overal zijn inkers ook
daar worden vergunningen voor uitgegeven

ja het steden zijn
zijn in feite
zijn natuurmonument
leuk kunnen we de volgende keer even over hebben
nu strikt objectief
niet moet je mij geen plezier doen
je moet strikt objectief
Maarten verrosst hem over Hitler
er zijn maar heel weinig mensen die zo oud worden
en Hitler is helemaal niet erg oud geworden
want Hitler is natuurlijk uiteindelijk maar
56 geworden
hij zelf was er ook van overtuigd
dat hij niet oud zou worden
en we kunnen niet anders zeggen dan
op dit punt bleek hij het gelijk volledig
aan zijn kant te hebben
een nieuw luisterboek, nu via de link in de beschrijving
en wil je nog een podcast luisteren
tune daar nu in op sea level
met Wouter Kolk, de baas van Ahol del Herzen
dat is het bedrijf achter albert heinebol.com
hij vertelt hoe de supermarkt van de toekomst eruit ziet
de link naar de aflevering staat in de shownotes
bij deze podcast